

LAUREA
AMMATTIKORKEAKOULU

Uuden edellä

Velkajärjestelyn esteet ja painavat syyt

Lehto-Sten, Marika

2011 Hyvinkää

Laurea-ammattikorkeakoulu
Hyvinkää

Velkajärjestelyn esteet ja painavat syyt

Marika Lehto-Sten
Liiketalous
Opinnäytetyö
Marraskuu, 2011

Marika Lehto-Sten

Velkajärjestelyn esteet ja painavat syyt

Vuosi 2011 Sivumäärä 29

Opinnäytetyön tarkoituksena on tarkastella yksityishenkilön velkajärjestelyä tuomioistuimessa ja etenkin velkajärjestelyn myöntämisen esteitä sekä sitä, milloin velkajärjestely voidaan myöntää painavilla syillä, vaikka yksityishenkilön velkajärjestelystä annetussa laissa mainittu velkajärjestelyn esteperuste sinänsä olisikin olemassa. Tämän poikkeussäännön ja siihen liittyvän oikeuskäytännön tunteminen voi olla tärkeää velkaantuneille henkilöille. Työni tuloksena on siten eräänlainen tietopaketti siitä, millaisin edellytyksin velkajärjestelyn voi saada esteistä huolimatta.

Lain mukaan velkajärjestely voidaan myöntää esteestä huolimatta, jos siihen on painavia syitä ottaen huomioon velkaantumisesta kulunut aika, velallisen toimet velkojen maksamiseksi, velalliset muut olosuhteet sekä velkajärjestelyn merkitys velalliselle ja velkojalle. Laissa ei ole täysin yksiselitteisesti määritelty painavia syitä, mutta oikeustapauksista ilmenee, että oikeuskäytännössä on usein annettu painoarvoa velallisen omalle toiminnalle sekä velkaantumisesta kuluneelle ajalle. Tuomioistuin ottaa kuitenkin tapauskohtaisesti huomioon velkajärjestelyn edellytykset, esteet ja painavat syyt ratkaistessaan asiaa. Perusteeksi velkajärjestelyn myöntämiselle esteestä huolimatta saattaa riittää yksikin painava syy, mikäli se riittävän vahvasti puoltaa velkajärjestelyn myöntämistä.

Olen käyttänyt työssäni oikeudellisina lähteinä insolvenssioikeudellista lainsäädäntöä, oikeuskirjallisuutta ja oikeustapauksia. Olen työni kuluessa myös tehnyt tiedonhankkimistarkoituksessa kyselyn talous- ja velkaneuvojille ja sen lisäksi hyödyntänyt jossain määrin myös omassa työssäni hankkimaani käytännön kokemusta.

Asiasanat: Velkajärjestely, velkajärjestelyn esteet, painavat syyt

Marika Lehto-Sten

Obstacles to the debt arrangement and the weighty reasons

Year	2011	Pages	29
------	------	-------	----

The purpose of this thesis was to study how the process of hearing in the system of arrangement of debts progresses in the District Court and specially granting the arrangement of debts also when the arrangement of debts can be granted with weighty reasons despite an obstacle. Knowing this exception and the legal praxis might be important for the debtors. The result of this thesis will be an information package on the requirements of granting the arrangement of debts despite an obstacle.

According to the law, the arrangement of debts can be granted despite an obstacle if there are weighty reasons considering the time of indebtedness, the debtor's operations for paying the debts, the other conditions of debtor and the importance for the debtor and the creditor. The law does not define clearly which are the weighty reasons, but according to the legal cases the debtor's operations and the time of indebtedness have often great importance. The District Court takes into consideration the conditions for the arrangement of debts, the obstacles and the weighty reasons when making a decision. Even one weighty reason might be enough for granting the arrangement of debts if the reason is strong enough.

Legislation, legal literature and legal cases have been used as sources of this thesis. Some of the source material consist of practical learning on the job and the questionnaire for the debt counselors.

Keywords: arrangement of debts, obstacles, weighty reasons

Sisällys

1	Johdanto ja työn tavoite	7
2	Yksityishenkilön velkajärjestely ja keskeiset asiaan liittyvät käsitteet	8
2.1	Keskeiset käsitteet	9
3	Velkajärjestelyasian käsittely käräjäoikeudessa	10
3.1	Velkajärjestelyn aloittamispäätös, selvittäjän toiminta ja maksuohjelman vahvistamispäätös.....	11
4	Velkajärjestelyasioiden käsittely Hyvinkään käräjäoikeudessa.....	13
5	Velkajärjestelyn edellytykset.....	14
5.1	Maksukyvyn olennainen heikentyminen muusta kuin tilapäisestä syystä.....	14
5.2	Painavat perusteet.....	16
6	Velkajärjestelyn esteet	16
6.1	Rikosperusteinen maksuvelvollisuus	17
6.2	Elinkeinotoiminnassa syntynyt velka.....	17
6.3	Taloudellisen aseman heikentäminen	18
6.4	Tietojen salaaminen ulosottomenettelyssä	18
6.5	Harhaanjohtavien tietojen antaminen velkojille	19
6.6	Kevytmielinen velkaantuminen tai velkaantuminen harkitusti velkajärjestelyä silmällä pitäen.....	19
6.7	Sovintomahdollisuuden selvittämättä jättäminen.....	19
6.8	Maksuohjelman noudattamatta jättäminen	20
6.9	Aikaisempi velkajärjestely	20
7	Velkajärjestelyn myöntäminen esteestä huolimatta painavien syiden perusteella ..	20
7.1	Velkaantumisesta kulunut aika	21
7.2	Velallisen toimet velkojen maksamiseksi ja muut olosuhteet	22
7.3	Velkajärjestelyn merkitys velallisen ja velkojien kannalta.....	23
8	Talous- ja velkaneuvonta	24
8.1	Talous- ja velkaneuvojille lähetetty kyselykaavake	24
9	Yhteenveto	25
	Lähteet	27
	Liite 1. Kyselylomake	29

Laki- ja lyhenneluettelo

HE 183/1992	Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi yksityishenkilön velkajärjestelystä
HE 98/2002	Hallituksen esitys Eduskunnalle laeiksi yksityishenkilön velkajärjestelystä annetun lain ja verotusmenettelystä annetun lain 88 §:n muuttamisesta
HO	Hovioikeus
KKO	Korkein oikeus
Velkaneuvontalaki	Laki talous- ja velkaneuvonnasta 4.8.2000/713
Velkajärjestelylaki	Laki yksityishenkilön velkajärjestelystä 25.1.1993/57

1 Johdanto ja työn tavoite

Työskentelen tällä hetkellä toimistosihteerinä Hyvinkään käräjäoikeudessa. Työnkuvaani kuvat muun muassa velkajärjestelyasiat. En ollut aikaisemmassa työssäni juurikaan tekemisissä velkajärjestelyasioiden kanssa, joten päätin valita opinnäytetyöni aiheeksi velkajärjestelyasiat. Aiheeksi tarkentui velkajärjestelyn esteet ja velkajärjestelyn myöntäminen painavilla syillä.

Pidän opinnäytetyöni aihetta tärkeänä, sillä käräjäoikeuksiin saapuvien yksityishenkilöiden velkajärjestelyhakemusten määrä on kasvamassa. Tilastokeskuksen mukaan käräjäoikeuksiin saapuneiden velkajärjestelyhakemusten määrä on kasvanut viimeisen kolmen vuoden aikana. Vuonna 2009 hakemusten määrä kasvoi vain lievästi verrattuna edelliseen vuoteen, mutta vuonna 2010 käräjäoikeuksiin saapui 334 velkajärjestelyhakemusta enemmän kuin vuonna 2009. Tilastokeskuksen 15.11.2011 julkaiseman tiedon mukaan tammi - syyskuussa 2011 käräjäoikeuksiin on saapunut jo 353 velkajärjestelyhakemusta enemmän kuin vastaavana ajanjaksona vuonna 2010.

Yksityishenkilön velkajärjestelystä annettuun lakiin (velkajärjestelylaki) on jo sen säätämistä lähtien sisältynyt mahdollisuus, että tuomioistuin voi harkintansa mukaan myöntää velkajärjestelyn esteestä huolimatta, mikäli siihen on perusteltu syy. Vuoteen 2003 saakka tämä mahdollisuus ilmaistiin velkajärjestelylain 10 §:ssä käyttämällä termiä ”erityiset vastasyyt” ja vuoden 2003 alusta lakiin kirjattiin hieman yksityiskohtaisemmat perusteet lisäämällä velkajärjestelylain 10 a §. Kyseiseen pykälään on kirjattu perusteet, joiden nojalla tuomioistuin voi harkintansa mukaan myöntää velkajärjestelyn velkajärjestelylain 10 §:n mukaisesta esteestä huolimatta. Lainmuutoksen tarkoituksena oli helpottaa yksityishenkilön velkajärjestelyyn pääsyä eräissä tapauksissa, esimerkiksi laman aikana velkaantuneiden henkilöiden pääsyä velkajärjestelyyn sekä täsmentää niitä perusteita, joiden pohjalta käräjäoikeus arvioi painavien syiden olemassaoloa.

Suuri osa velkajärjestelyyn pyrkivistä velallisista on ns. pitkäaikaisvelallisia eli velkaantuminen on saattanut alkaa jo 1990-luvulla, mutta velkajärjestelyä ei syystä tai toisesta joko ole myönnetty tai haettu aikaisemmin. Velkajärjestelylain 10 a § avaa myös pitkäaikaisvelallisille mahdollisuuden päästä velkajärjestelyyn.

Opinnäytetyöni tarkoituksena on perehtyä yksityishenkilön velkajärjestelyyn tuomioistuimessa ja etenkin velkajärjestelyn myöntämisen esteisiin sekä siihen, milloin velkajärjestely voidaan myöntää painavilla syillä, vaikka velkajärjestelylaissa mainittu esteperuste olisikin olemassa. Opinnäytetyöni lopputuloksena on tarkoitus syntyä eräänlainen tietopaketti siitä, millaisin edellytyksin velkajärjestelyn voi saada esteistä huolimatta. Tietopaketti voisi toimia myös

apuna Hyvinkään käräjäoikeuden uusille velkajärjestelyasioita käsitteleville henkilöille käräjäoikeuden omien ohjeiden rinnalla.

Opinnäytetyö on tarkoitus laatia insolvenssioikeudellisen lainsäädännön, oikeuskirjallisuuden sekä oikeustapausten avulla.

2 Yksityishenkilön velkajärjestely ja keskeiset asiaan liittyvät käsitteet

Yksityishenkilön velkajärjestelyllä tarkoitetaan tuomioistuimessa tapahtuvaa menettelyä, jossa maksukyvyttömän luonnollisen henkilön velkasuhteet sovitetaan hänen maksukykynsä mukaisiksi eli hänelle vahvistetaan uusi maksuohjelma, jonka suoritettuaan hän vapautuu entisestä veloistaan. Velkajärjestely on ylivelkaantuneen henkilön viimeinen vaihtoehto ratkaista ylivelkaantumistilanne.

Velkajärjestelyn tarkoituksena on helpottaa maksukyvyttömien henkilöiden taloudellista tilannetta silloin, kun maksukyvyttömyys perustuu olosuhteiden muutokseen. Maksukyvyttömyyden tulee olla pysyvää. (Lindström 2011, 478.)

Velkajärjestely on tarkoitettu luonnollisille henkilöille. Liiketoiminnan jatkuva harjoittaminen on este velkajärjestelyyn hakeutumiselle, mutta mikäli liiketoiminta on päättynyt, voi luonnollinen henkilö hakeutua velkajärjestelyyn. Omistaja-yrittäjä, jolle on liiketoiminnan päätyttyä jäänyt henkilökohtainen velkavastuu, voi hakeutua yksityishenkilön velkajärjestelyyn. Velkajärjestely ja konkurssi voivat olla vireillä samanaikaisesti, koska henkilö voi hakea velkajärjestelyä heti, kun konkurssissa on vahvistettu pesäluettelo. (Koulu & Lindfors 2010, 119.)

Korkein oikeus on katsonut ratkaisuisaan KKO 2985/2006 ja KKO 2986/2006, että yksityisen elinkeinonharjoittajan harjoittamassa elinkeinotoiminnassa oli kyse aikaisemman, avoimessa yhtiössä harjoitetun elinkeinotoiminnan jatkamisesta ja hylännyt velkajärjestelyhakemukset tällä perusteella. Liiketoiminnan tulee olla siis päättyneenä, jotta liiketoimintaa harjoittanut henkilö voi hakeutua velkajärjestelyyn.

Velkajärjestelyyn hakeutumisen esivaiheena on yleensä, että henkilö kääntyy aluksi kunnan tai kaupungin talous- ja velkaneuvonnan puoleen. Siellä velkaneuvojan avustuksella selvitetään velallisen taloudellinen tilanne eli velkojen määrä, tulot, varat ja henkilön maksukyky. Tämän jälkeen neuvotellaan veloista velkojien kanssa eli selvitetään, onko mahdollista päästä sovintoon velkojien kanssa. Mikäli sovinto ei ole mahdollinen ja edellytykset velkajärjestelyn myöntämiselle ovat olemassa, velkaneuvoja toimittaa velkajärjestelyhakemuksen käräjäoikeuteen.

2.1 Keskeiset käsitteet

Velkajärjestelyn alkaminen:

Velkajärjestelyn alkaminen tarkoittaa sitä ajankohtaa, jona tuomioistuin eli tässä tapauksessa käräjäoikeus on tehnyt päätöksen velkajärjestelyn aloittamisesta (aloittamispäätös). Velkajärjestelyn aloittamisen ajankohta on tärkeä, sillä maksuohjelmaan merkitään velkojen saldot velkajärjestelyn aloittamispäivään saakka. (Lindström 2011, 443.)

Maksukyvyttömyys:

Maksukyvyttömyydellä tarkoitetaan sitä, että velallinen on muutoin kuin tilapäisesti kykenemätön suorittamaan velkojaan (Lindström 2011, 443).

Velkajärjestelyn piiriin kuuluvat velat:

Velkajärjestelyn piiriin kuuluvilla veloilla tarkoitetaan velkoja, jotka ovat syntyneet ennen velkajärjestelyn aloittamispäätöstä. Velkajärjestelyn piiriin voivat kuulua myös erääntymättömät, perusteeltaan epäselvät tai riitaiset saatavat. Myös takausvastuu kuuluu velkajärjestelyn piiriin. (Lindström 2011, 443.)

Vakuusvelat:

Vakuusveloilla tarkoitetaan velkoja, joiden vakuutena velkojalla on esinevakuusoikeus velallisen omaisuuteen. Tällä tarkoitetaan irtaimen tai kiinteään omaisuuteen perustuvaa panttioikeutta, takaisinotto-oikeutta tai esineeseen etuoikeuden tuottavaa pidätysoikeutta. (Lindström 2011, 443.)

Tavalliset velat:

Tavallisia velkoja ovat kaikki muut velat kuin vakuusvelat (Lindström 2011, 443).

Selvittäjä:

Selvittäjänä toimii useimmiten lakimies, jolla on tehtävän edellyttämä kyky ja kokemus. Selvittäjä on riippumaton ja puolueeton. Selvittäjän tärkeimpänä tehtävä on laatia maksuohjelmaehdotus. Maksuohjelmaehdotusta varten selvittäjä selvittää velallisen taloudellisen tilanteen, neuvottelee velallisen ja velkojien kanssa, pyytää heiltä tarvittaessa lausumia ja sekä vastaa asiaan liittyvistä tiedoksiannoista, kuten käräjäoikeuden ratkaisupäivän tiedottamisesta asianosaisille.

Useimmiten käräjäoikeus määrää velkajärjestelyasialle selvittäjän siinä yhteydessä, kun käräjäoikeus tekee päätöksen velkajärjestelyn aloittamisesta, mutta joskus selvittäjä määrätään jo heti hakemuksen saavuttua käräjäoikeuteen, jos asian laatu niin vaatii. Selvittäjä voidaan

määrätä jo hakemuksen saavuttua, jos esimerkiksi velallisella on ollut aikaisemmin yritystointa tai jos velallisen omaisuutta tulee muuttua rahaksi.

Maksuohjelmaehdotus:

Maksuohjelmaehdotus on kirjallinen ehdotus siitä, paljonko velallisen tulee maksaa velkaansa kullekin velkojalle ja missä ajassa. Maksuohjelmaehdotukseen on kirjattu muun muassa maksuohjelman alkamis- ja päättymispäivät.

Yleensä selvittäjä laatii maksuohjelmaehdotuksen käräjäoikeudelle, mutta velallisen itsensä on myös mahdollista laatia maksuohjelmaehdotus. Käräjäoikeus määrää velkajärjestelyn aloittamispäätöksessä päivämäärän, johon mennessä selvittäjän on toimitettava maksuohjelmaehdotus käräjäoikeudelle. (Uitto 2010, 215.)

Maksuohjelman vahvistaminen ja hylkääminen:

Koska maksuohjelman sisältö on ns. dispositiivinen asia eli osapuolet voivat sopia siitä keskenään, saadakse selville maksuohjelman oikeellisuuden käräjäoikeus tutkii ehdotuksesta ainoastaan velkojen, velallisen, takaajien tai kanssavelallisten lausumat. Jos maksuohjelma on laadittu asianmukaisesti, käräjäoikeus vahvistaa päätöksellään maksuohjelman. Vaihtoehtoisesti käräjäoikeus voi hylätä maksuohjelmaehdotuksen tai palauttaa ehdotuksen selvittäjälle korjaamista tai täydentämistä varten.

Velallinen tai velkoja voi valittaa käräjäoikeuden antamasta maksuohjelmaa koskevasta päätöksestä hovioikeuteen oikeudenkäymiskaaren mukaisesti. Velkajärjestelylain mukaan vahvistettua maksuohjelmaa on kuitenkin noudatettava muutoksenhausta huolimatta, jollei ylempi tuomioistuin toisin määrää. (Uitto 2010, 220.)

Jos velallisen tulot paranevat tai hänen maksukykyensä paranee esimerkiksi perinnön saamisen vuoksi maksuohjelman aikana, syntyy lisäsuoritusvelvollisuus. Tavallisten velkojen osalta kuitenkin velkojan osuus lisäsuorituksesta määräytyy saatavien suuruuden mukaisessa suhteessa. (Uitto 2010, 227.)

3 Velkajärjestelyasian käsittely käräjäoikeudessa

Velkajärjestelyä haetaan toimittamalla kirjallinen hakemus velallisen kotipaikan käräjäoikeuteen. Velkajärjestelyn hakemista varten on olemassa valmis hakemuslomake, joita saa käräjäoikeudesta, talous- ja velkaneuvojilta sekä internetistä. Useimmiten hakemus on velkaneuvojan täyttämä (eli velkaneuvoja tavallaan toimii hakijan asiamiehenä), koska velallisen tilannetta on ensin selvitelty velkaneuvojan luona.

Velkajärjestelylain mukaan velkajärjestelyhakemuksen voi jättää käräjäoikeudelle velallinen yksin, yhteisvastuulliset kanssavelalliset yhdessä, velallinen ja takaaja yhdessä tai aviopuolisot (Velkajärjestelylaki 8 §).

Velkajärjestelyasia tulee vireille käräjäoikeuteen, kun hakemus on kirjattu saapuneeksi käräjäoikeuden kansliassa. Saapumisen jälkeen asia jaetaan käsittelijälle eli jollekin velkajärjestelyasioita käsittelevälle käräjätuomarille tai notaarille.

Asian käsittelijä tutkii hakemuksen ja velkajärjestelyn edellytykset. Tarvittaessa hakijaa kehoitetaan täydentämään velkajärjestelyhakemustaan ennen sen tiedoksiantoa velkojille. Tämä on kuitenkin melko harvinaista, sillä lähes kaikki velkajärjestelyhakemukset ovat velkaneuvojien laatimia ja niissä on kaikki tarvittavat liitteet ja selvitykset.

Velkajärjestelyhakemuksessa saatetaan pyytää väliaikaista ulosmittauskieltoa esimerkiksi eläkkeen ulosmittaamisen keskeyttämiseksi. Tällaisissa tapauksissa hakijan maksuvara on yleensä negatiivinen. Käräjäoikeus voi määrätä väliaikaisen kiellon kiireellisenä kuulematta velkojia. (Velkajärjestelylaki 21 §.)

Ennen velkajärjestelyn aloittamispäätöstä saatetaan kuullaan suurimpia velkojia eli heille varataan tilaisuus antaa lausuma velallisen velkajärjestelyhakemuksen johdosta, mikäli asian käsittelijä katsoo, että kuulemiseen on velkajärjestelyhakemuksen perusteella aihetta. Pääsääntöisesti velkajärjestely aloitetaan kuitenkin heti, ellei hakemuksesta ilmene esimerkiksi jokin esteperuste, joka edellyttää velkojien kuulemista. (Velkajärjestelylaki 52 §.)

Jos velkojat ovat lausumissaan vastustaneet velkajärjestelyn aloittamista, kuullaan velallista lausumien johdosta. Myös velkojille varataan tilaisuus antaa lausumansa velallisen lausuman johdosta.

Pääsääntöisesti velkajärjestelyasiat ratkaistaan käräjäoikeudessa kirjallisesti, mutta asiassa voidaan pitää istuntokäsittely sen vuoksi, että asiaan osallista halutaan kuulla henkilökohtaisesti tai käräjäoikeus muusta syystä pitää asian käsittelyä istunnossa tarpeellisenä. (Velkajärjestelylaki 49 § ja 55 §.)

3.1 Velkajärjestelyn aloittamispäätös, selvittäjän toiminta ja maksuohjelman vahvistamispäätös

Hakemuksen tutkimisen sekä mahdollisten lausumapyyntöjen jälkeen asian käsittelijä joko hylkää velkajärjestelyhakemuksen tai tekee päätöksen velkajärjestelyn aloittamisesta. Päätös velkajärjestelyn aloittamisesta annetaan käräjäoikeuden kansliassa kirjallisena. Jäljennös tai

kopio päätöksestä toimitetaan antopäivänä postitse velkajärjestelyn hakijalle, velkaneuvojalle, ulosottovirastoon sekä selvittäjälle. Aloittamispäätöksessä käräjäoikeus määrää asialle selvittäjän, ellei selvittäjää ole määrätty jo aikaisemmassa käsittelyvaiheessa. Päätöskopion lisäksi selvittäjälle toimitetaan kopio velkajärjestelyhakemuksesta sekä hakemuksen liitteet alkuperäisinä, jotka selvittäjä palauttaa maksuohjelmaehdotuksen mukana takaisin käräjäoikeudelle. (Velkajärjestelylaki 54 § ja 64 §.)

Selvittäjä laatii maksuohjelmaehdotuksen, pyytää siitä lausumat velkojilta ja velallisilta, korjaa maksuohjelmaehdotusta tarpeen mukaan lausumien perusteella ja toimittaa maksuohjelmaehdotuksen käräjäoikeudelle määräpäivään mennessä. Maksuohjelmaehdotuksesta ilmenevät muun muassa velallisen tulot ja arvio velallisen tulojen kehityksestä tulevaisuudessa sekä velallisen maksuvara eli paljonko velallinen pystyy maksamaan velkojaan kullekin velkojalle esimerkiksi kuukaudessa. (Velkajärjestelylaki 66 §.)

Selvittäjälle varataan yleensä noin kaksi kuukautta aikaa laatia maksuohjelmaehdotus. Selvittäjän pyynnöstä määräaika voidaan pidentää esimerkiksi silloin, jos kyseinen tapaus vaatii selvittäjältä paljon työtä tai ennen maksuohjelman laatimista on realisoitava velallisen omaisuutta.

Maksuohjelmaehdotuksen saavuttua käräjäoikeuteen asian käsittelijä tarkistaa sen. Mikäli maksuohjelmaehdotus on asianmukainen, käräjäoikeus vahvistaa maksuohjelmaehdotuksen. Velkojilta ei enää tiedustella heidän kantaansa maksuohjelmaehdotukseen, koska selvittäjän tehtäviin kuuluu pyytää velkojilta lausumat laatimastaan maksuohjelmaehdotuksesta. Yleensä selvittäjä kirjaa mahdollisten lausumien sisällöt tiivistelmään, jonka hän toimittaa käräjäoikeudelle maksuohjelmaehdotuksen mukana. Tiivistelmästä ilmenee muun muassa se, keiltä velkojilta selvittäjä on pyytänyt lausumia, miltä osin velkojat ovat pyytäneet korjauksia maksuohjelmaehdotukseen ja miten pyydetyt korjaukset on suoritettu. Tiivistelmästä ilmenee myös se, onko selvittäjä velkojien lausumien perusteella laatinut uuden maksuohjelmaehdotuksen ja toimittanut sen velkojille ja velalliselle lausuttavaksi. (Velkajärjestelylaki 66 §.)

Maksuohjelman kesto oli aikaisemmin viisi vuotta, mutta 1.8.2010 voimaan tulleella lailla tavallisten velkojen osalta maksuohjelman kestoksi muutettiin kolme vuotta (Lindström 2011, 441). Maksuohjelman kesto voi olla kolmea vuotta pidempikin, esimerkiksi silloin, kun velallinen säilyttää velkajärjestelyssä omistusasuntonsa. Maksuohjelma ei kuitenkaan saa jatkua tavallisten velkojen osalta kymmentä vuotta pidempään.

Joskus maksuohjelma on ns. nollaohjelma eli tällöin velallisella ei ole maksuvaraa lainkaan. Tällöin maksuohjelman kesto on yleensä viisi vuotta, mutta aika voi olla lyhyempikin, jos ve-

lalliselta puuttuu maksukyky pysyvästi eikä mahdollisuutta taloudellisen tilanteen korjaantumiseen ole.

Kun maksuohjelma on kokonaan suoritettu eli maksuohjelmalle määrätty aika on kulunut ja velallinen on maksuohjelman mukaisesti suorittanut maksut velkojille, vapautuu velallinen maksuohjelmaan sisällytyistä veloista. Maksuohjelman aikana velalliselle saattaa kuitenkin syntyä lisäsuoritusvelvollisuus, mikäli hänen tulonsa tai varallisuutensa kasvavat esimerkiksi parempipalkkaisen työn tai saadun perinnön seurauksena.

Määrättyä maksuohjelmaa voidaan myös muuttaa, esimerkiksi jos velallisen maksukyky heikentyy pitkäaikaisesti tai ilmenee uusi velkajärjestelyn piiriin kuuluva velka, joka ei ollut tiedossa maksuohjelman vahvistamisen aikaan. Jos velallinen jättää maksuohjelmassa määrätty suoritusmaksamatta velkojille, voivat velkojat vaatia maksuohjelman koko kertymää ulosoton kautta. (Velkajärjestelylaki 44 §.)

Maksuohjelma raukeaa esimerkiksi silloin, jos velallinen laiminlyö maksuohjelman noudattamisen ilman perusteltua syytä tai maksuohjelman vahvistamisen jälkeen ilmenee seikkoja, jotka olisivat estäneet velkajärjestelyn, jos ne olisivat olleet tiedossa aloittamispäätöstä tehtäessä. Maksuohjelma voi raueta myös silloin, jos velallinen velkaantuu lisää maksuohjelman aikana. (Velkajärjestelylaki 42 §)

4 Velkajärjestelyasioiden käsittely Hyvinkään käräjäoikeudessa

Hyvinkään käräjäoikeus ja Riihimäen käräjäoikeus yhdistyivät 1.1.2010 uudeksi Hyvinkään käräjäoikeudeksi. Tällä hetkellä ns. pääkanslia sijaitsee Hyvinkäällä, mutta toistaiseksi myös Riihimäellä toimii kanslia. Suurin osa henkilökunnasta työskentelee Hyvinkäällä. Noin kahden vuoden kuluessa Hyvinkään virastotalon remontin on tarkoitus valmistua ja tällöin Riihimäen sivukanslian toiminta loppuu ja koko käräjäoikeuden henkilökunta siirtyy Hyvinkäälle samoihin tiloihin.

Hyvinkään käräjäoikeuden tuomiopiiriin kuuluvat Hyvinkää, Nurmijärvi, Riihimäki, Hausjärvi ja Loppi. Hyvinkään käräjäoikeuden henkilökunnan muodostavat laamanni, 11 tuomaria, 25 kansliahenkilökuntaan kuuluvaa, kuusi haastemiestä ja kolme notaaria.

Velkajärjestelyasioita käsitellään Hyvinkään käräjäoikeuden osastolla 2. Velkajärjestelyasioita käsittelee yhteensä viisi käräjätuomaria, joista kolme tuomaria Hyvinkään kansliassa ja kaksi Riihimäen kansliassa. Lisäksi Hyvinkään kansliassa työskentelevät kolme notaaria käsittelevät velkajärjestelyasioita.

Saapuneet velkajärjestelyasiat pyritään jakamaan tasan tuomareiden kesken eli jokainen tuomari saa vuoden aikana käsiteltäväkseen suunnilleen yhtä monta uutta velkajärjestelyasiaa. Notaareille jaetaan kuitenkin vähemmän velkajärjestelyasioita kuin tuomareille.

Vuonna 2010 Hyvinkään käräjäoikeudessa kirjattiin Tuomas-järjestelmään saapuneiksi kaikkiaan 144 uutta velkajärjestelyasiaa. Vuonna 2010 Hyvinkään käräjäoikeudessa ratkaistiin yhteensä 192 velkajärjestelyasiaa, joista 189 ratkaistiin kirjallisessa menettelyssä ja kolme velkajärjestelyasiaa ratkaistiin istuntokäsittelyssä. Edellä mainittuihin määriin on laskettu mukaan uudet velkajärjestelyhakemukset sekä maksuohjelman muuttamista ja lisäsuoritusvelvollisuuden vahvistamista koskevat hakemukset.

5 Velkajärjestelyn edellytykset

Velkajärjestely voidaan lain mukaan myöntää maksukyvyttömälle velalliselle, jos:

- 1) velallisen maksukyvyttömyyden pääasiallisena syynä on velallisesta johtumaton maksukyvyyn olennainen heikentyminen sairauden, työkyvyttömyyden, työttömyyden tai muun olosuhteiden muutoksen vuoksi tai
 - 2) velkajärjestelyyn on muuten painavat perusteet ottaen huomioon velkojen määrä suhteessa velallisen maksukykyyn,
- eikä velallinen kohtuudella kykene parantamaan maksukykyään selviytyäkseen veloistaan. (Velkajärjestelylaki 9 §.)

5.1 Maksukyvyyn olennainen heikentyminen muusta kuin tilapäisestä syystä

Velkajärjestelylain 9 a §:n mukaan velkajärjestelyä ei voida myöntää, jos velallisella ei ole väliaikaisena pidettävästä syystä maksuvaraa tai velallinen ei väliaikaisen syyn vuoksi kykene maksamaan velkojaan vähäisenä pidettävää määrää enempää.

Velkajärjestelylain 9 §:n 1 kohdassa maksukyvyttömyydellä tarkoitetaan sitä, että velallinen on muutoin kuin tilapäisesti kykenemätön maksamaan velkojaan. Esimerkiksi lyhytkestoisen työttömyyden tai äitiysloman aikana ei velalliselle voida myöntää velkajärjestelyä, koska maksukyvyttömyys on tilapäistä ja velallisen taloudellinen tilanne tulee todennäköisesti tulevaisuudessa kohentumaan.

Velkajärjestelylain 9 §:n 1 kohdassa tarkoitetun maksukyvyttömyyden pääasiallisena syynä tulee olla sosiaalinen suorituseste eli tilanne, jossa velallisen maksukyky on olennaisesti heikentynyt pääasiassa velallisesta riippumattomista syistä. Syynä maksukyvyyn heikentymiseen voivat tällöin olla sairaus, työkyvyttömyys, työttömyys tai muu olosuhteiden muutos. (Tammi-Salminen 2007, 96.) Joissain tapauksissa on katsottu, että yleisestä taloudellisesta tilanteesta

johtuva työsuhteen irtisanominen voi johtaa sosiaalisen suoritusesteen syntymiseen (Uitto 2010, 34).

Muilla olosuhteiden muutoksilla voidaan tarkoittaa esimerkiksi velallisen vuokrasuhteen päättymisestä aiheutuvia menoja (takuuvuokra, uusi vuokra on korkeampi), tai perhesuhteiden muutoksista aiheutuvia menoja, kuten avioeron tai perheenjäsenen kuoleman johdosta aiheutuvia menoja (Uitto 2010, 35).

Korkein oikeus on ratkaisussaan KKO:1999:16 katsonut, ettei hakijan maksuvaran puute johtunut väliaikaisena pidettävästä syystä. Hakija oli ollut työttömänä yhtäjaksoisesti lähes kuusi vuotta, lukuun ottamatta kahta ajanjaksoa, jolloin hän oli ollut työssä yhteensä alle kahdeksan kuukautta.

Käräjäoikeus oli ratkaisussaan katsonut, että velkajärjestelylle oli velkajärjestelylain 9 §:n 2 kohdan mukaiset edellytykset. Hakemuksesta oli voitu päätellä, että hakijalla ei ollut maksuvaraa työttömyytensä vuoksi. Hakija oli kouluttautunut kolmeen eri ammattiin ja lisäksi hän oli toiminut hetken aikaa yrittäjänä. Yritystoiminta oli päättynyt konkurssiin. Käräjäoikeus oli katsonut, että hakijan pitkäaikainen työttömyys tuki näkemystä, että hakijan työttömyys ei ole väliaikaista. Hakija oli kuitenkin nuori, hän oli kouluttautunut kolmeen eri ammattiin ja hänellä oli kokemusta erilaisista työtehtävistä. Näillä perusteilla käräjäoikeus katsoi velkajärjestelyhakemuksen hyläten, että hakijalla oli mahdollisuuksia lisäkoulutuksen hankkimiseen ja että hakijalla ei ollut maksuvaraa väliaikaisena pidettävästä syystä.

Hovioikeus oli katsonut käräjäoikeuden perusteluiden lisäksi, että hakijan ansaintakyky ei ollut kokonaisuudessaan käytössä. Vaikka hakija ei ollut oman kertomansa mukaan kouluttautunut pätevästi kuin yhteen ammattiin, hovioikeus katsoi, että hakijalla oli aikaisemman työkokemuksensa perusteella mahdollisuus ansaita tuloja.

Korkein oikeus oli katsonut, että hakijan työttömyyden pitkäaikaisuus osoittaa, ettei työttömyyttä voida pitää väliaikaisena syynä. Työttömyys oli jatkunut lähes kuusi vuotta. Hakijan koulutus ja työkokemus eivät tue olettamusta hänen työllistymisestään lähitulevaisuudessa. Korkein oikeus katsoi, että on todennäköistä, että hakijan mahdolliset työsuhteet tulisivat olemaan määräaikaisia eikä hakijalle kertyisi tällöinkään maksuvaraa ainakaan vähäisenä pidettävää määrää enempää. Korkein oikeus katsoi, että hakijan maksuvaran puute ei johdu väliaikaisena pidettävästä syystä ja palautti asian käräjäoikeuden käsiteltäväksi.

5.2 Painavat perusteet

Velkajärjestelylain 9 §:n mukaan velkajärjestely voidaan myöntää myös silloin, jos velallinen on maksukyvytön ja velkajärjestelyyn on muutoin painavat perusteet, kun otetaan huomioon velkojen määrä suhteessa velallisen maksukykyyn. Tällöin maksukyvyttömyyden syyllä ei ole merkitystä eikä sillä johtuuko maksukyvyttömyys velallisen olosuhteissa tapahtuneista muutoksista (Uitto 2010, 36).

Painavien perusteiden osalta tutkitaan velallisen maksukyky suhteessa velkojen määrään. Painavat perusteet ovat olemassa silloin, jos velallinen ei pitkänkään ajan kuluessa pysty maksamaan velkaansa. Painavia perusteita arvioitaessa otetaan huomioon myös velallisen oma käyttäytyminen. Velallinen on esimerkiksi saattanut luopua perinnöstä eikä käyttää sitä velkojen maksuun tai hän on saattanut lisätä perusteettomasti menojaan. Tällöin painavia perusteita velkajärjestelyn myöntämiselle ei ole. (Uitto 2010, 36-37.)

6 Velkajärjestelyn esteet

Velkajärjestelylain 10 §:ssä on lueteltu kymmenen esteperustetta, jotka voivat muodostaa esteen velkajärjestelyn myöntämiselle. Käräjäoikeus ei voi ilman painavaa syytä myöntää velalliselle velkajärjestelyä, jos jokin velkajärjestelylain 10 §:ssä mainituista yleisistä esteistä toteutuu.

Hallituksen esityksen mukaan esteperusteiden tarkoituksena on se, ettei velkajärjestelyn piiriin pääsisi henkilöitä, joiden velkaantumiseen liittyy yleisen yhteiskunta- ja maksumoraalin kannalta arveluttavia piirteitä. Hallituksen esityksen mukaan velkajärjestelyn myöntämisen tulee olla mahdollista esteestä huolimatta silloin, kun painavat syyt niin vaativat. Velallisen elämäntilanne ja tapa hoitaa asioitaan saattavat ajan kuluessa muuttua ja tällöin tulee olla mahdollisuus velkajärjestelyn myöntämiseen esteestä huolimatta. Esimerkiksi nuoret saattavat jossakin elämäntilanteessa velkaantua harkitsemattomasti, mutta saattavat ajan myötä muuttaa tapansa hoitaa taloudellisia asioitaan. (HE 183/1992, 25.)

Hallituksen esityksessä tarkoitettu poikkeussäännös kirjattiin velkajärjestelylakiin ensin termillä erityiset vastasyyt (velkajärjestelylain 10 §). Myöhemmin säännöstä täsmennettiin, koska sen käyttömahdollisuuksia haluttiin lisätä (velkajärjestelylain 10 a §). Käsittelen lähemmin näitä poikkeussäännöksiä opinnäytetyön luvussa 7.

Seuraavissa kappaleissa on selostettu velkajärjestelylain 10 §:n mukaisia yleisiä esteitä.

6.1 Rikospöerusteinen maksuvelvollisuus

Rikoksen perusteella velalliselle määrätty maksuvelvollisuus voi velan määrän, rikoksen laadun, vahingon kärsineen aseman ja muiden seikkojen perusteella olla esteenä velkajärjestelyn myöntämiselle. Velkajärjestelyä ei myöskään välttämättä voida myöntää, jos velallinen on esitutkinnassa epäilty, syytteessä rikoksesta tai velallisen syyksi on luettu rikos, josta saataisi seurata edellä mainittu rikospöerusteinen maksuvelvollisuus. (Velkajärjestelylaki 10 §.)

Velkajärjestelylaissa ei ole lueteltu rikoksia, jotka estäisivät velkajärjestelyn myöntämisen, mutta velkajärjestelyn myöntämistä harkittaessa huomioidaan rikoksesta johtuvan velan määrä ja rikoksen laatu. Myös vahingonkärsijän asema otetaan huomioon. (Uitto 2010, 49.)

Myös tuottamuksellisista rikoksista, esimerkiksi törkeästä liikenneturvallisuuden vaarantamisesta tai kuolemantuottamuksesta seuranneet maksuvelvollisuudet, voivat olla esteenä velkajärjestelyyn pääsemiselle.

Vaasan hovioikeus on ratkaisussaan 2.9.1994 nro 1442 tulkinut velkajärjestelylain 10 §:ää siten, että rikospöerusteinen velkaantuminen on eräissä tapauksissa 10 §:n 7 kohdan tarkoittama kevytmielistä velkaantumista. Kyseisessä tapauksessa A:n velka oli koostunut törkeään pahoinpitelyyn perustuvasta vahingonkorvausvelasta ja hovioikeus oli katsonut, ettei erityisiä vastasyitä velkajärjestelyn myöntämiselle esteestä huolimatta oltu esitetty. A:n velkaantuminen oli perustunut törkeään ja tahalliseen rikokseen ja hovioikeus oli katsonut, että täten velkajärjestelyn myöntämiselle oli 10 §:n 7-kohdassa tarkoitettu este.

6.2 Elinkeinotoiminnassa syntynyt velka

Esteenä velkajärjestelylle voi olla elinkeinotoiminnassa syntynyt merkittävä velka, jos velallinen on menetellyt törkeään sopimattomasti velkojia kohtaan tai laiminlyönyt olennaisesti lakisääteisiä velvollisuuksiaan. Esteenä velkajärjestelylle on myös se, jos velan syntymisen aiheuttanut elinkeinotoiminta on ollut pääasiallisesti keinottelunluonteista. (Velkajärjestelylaki 10 §.)

Törkeään sopimattomalla menettelyllä tarkoitetaan esimerkiksi sellaista toimintaa, josta seurausena saataisi olla liiketoimintakielto. (Uitto 2010, 54.) Tällaista menettelyä voi olla esimerkiksi se, että velallinen siirtää juuri ennen yrityksen konkurssia yrityksen omaisuutta velkojien ulottumattomiin tai salaa omaisuuttaan ulosotossa. (Koskelo & Lehtimäki 1997, 71.)

6.3 Taloudellisen aseman heikentäminen

Jos velallinen on taloudellisten vaikeuksiensa vuoksi järjestellyt taloudellista asemaansa velkojien vahingoittamiseksi, suosinut jotakuta velkojaa tai sopimattomasti heikentänyt taloudellista asemaansa, voi se olla esteenä velkajärjestelyn myöntämiselle. (Velkajärjestelylaki 10 §).

Velallinen on esimerkiksi saattanut järjestellä taloudellista asemaansa siirtämällä omaisuuttaan tai varallisuuttaan jollekulle läheiselleen pois velkojien ulottuville. Velallinen on saattanut myös osituksella tai luovuttamalla omaisuuttaan alihintaan siirtää omaisuuttaan pois velkojien ulottuville. (Koskelo & Lehtimäki 1997, 75.)

Korkein oikeus on ratkaisussaan KKO:2006:34 käsitellyt sitä, katsotaanko perinnöstä luopuminen velkajärjestelylain 10 §:n 4 kohdan mukaiseksi yleiseksi esteeksi. Lisäksi korkein oikeus on tarkastellut myös sitä, onko asiassa kuitenkin painavia syitä velkajärjestelyn myöntämiselle esteestä huolimatta.

Oikeustapauksessa A:lla oli huomattavan suuret velat, jotka olivat peräisin vuonna 1992 konkurssiin päätyneestä yritystoiminnasta. A sai vuonna 2002 perinnön kautta osakkeita. Vuonna 2003 A luopui perinnöstä muiden testamentinsaajien hyväksi ja seuraavana vuonna A haki velkajärjestelyä.

Velkajärjestelylle oli painavat perusteet (muun muassa velkojen huomattava määrä ja velallisen maksukyvyttömyys), mutta toisaalta A oli sopimattomasti heikentänyt taloudellista asemaansa luopumalla testamentilla saamastaan omaisuudesta. Käräjäoikeus, hovioikeus ja korkein oikeus hylkäsivät A:n velkajärjestelyhakemuksen.

6.4 Tietojen salaaminen ulosottomenettelyssä

Jos velallinen on ulosottomenettelyssä salannut tulojaan tai varojaan tai pakoillut ulosottoa, voi se muodostaa esteen velkajärjestelyn myöntämiselle. Esteperusteen muodostavat myös väärien tai harhaanjohtavien tietojen antaminen tuloista ja varoista. (Velkajärjestelylaki 10 §.)

Velallisen pakoiluna voidaan pitää esimerkiksi sitä, että velallinen on ilman pätevää syytä lopettanut työsuhteensa välittömästi ulosottomiehen annettua maksukiellon tiedoksi työnantajalle (Koskelo & Lehtimäki 1997, 79).

6.5 Harhaanjohtavien tietojen antaminen velkojille

Velkajärjestelyn esteenä saattaa olla myös se, että velallinen on luottoa hakiessaan tahallaan antanut velkojalle vääriä tai harhaanjohtavia tietoja taloudellisesta tilanteestaan ja luotto on myönnetty näiden väärin tietojen perusteella. Tämä edellyttää, että velallisen menettelyä voidaan luoton määrä ja muut olosuhteet huomioiden pitää erityisen moitittavana. (Velkajärjestelylaki 10 §.)

Esteperusteen syntymiseksi väärin tai harhaanjohtavien tietojen on täytynyt vaikuttaa luoton myöntämiseen olennaisesti. Lähinnä kyseeseen voisi tulla tilanne, jossa luotonantaja ei olisi lainkaan myöntänyt luottoa, mikäli hän olisi ollut tietoinen velallisen oikeasta taloudellisesta tilanteesta. (Uitto 2010, 69.)

6.6 Kevytmielinen velkaantuminen tai velkaantuminen harkitusti velkajärjestelyä silmällä pitäen

Jos velallinen on velkaantunut kevytmielisesti tai harkitusti velkajärjestelyä silmällä pitäen, voi tämä menettely muodostaa esteen velkajärjestelyn myöntämiselle. Huomioon otetaan myös velkojen peruste ja syntyolosuhteet, velallisen tapa hoitaa talouttaan sekä se, millaista harkintaa velalliselta on voitu kohtuudella odottaa velan syntytilanteessa. (Velkajärjestelylaki 10 §.)

Kevytmielisenä velkaantumisena voidaan pitää esimerkiksi sitä, että henkilö toistuvasti ottaa kulutusluottoja tietäen, ettei hän tuloillaan ja varallisuudellaan kykene maksamaan luottoja takaisin. Hyväksyttävä syy kulutusluoton ottamiselle voisi olla esimerkiksi se, että velallinen rahoittaa kulutusluotolla normaaleja elämiskulujaan, koska hänellä ei ole ollut mahdollisuutta saada pankkilainaa tai hänen tulonsa eivät yksinkertaisesti riitä pakollisiin menoihin.

Hyväksyttävänä ei kuitenkaan pidetä sitä, että velallinen ottaa velkaa hyväksyttävään käyttötarkoitukseen, esimerkiksi normaaleihin elämiskuluihin, jos hän kuitenkin tietää, ettei kykene maksamaan velkaa takaisin tai ettei hänen maksukyvyssään ole oletettavissa muutosta parempaan suuntaan. (Uitto 2010, 74.)

6.7 Sovintomahdollisuuden selvittämättä jättäminen

Velallisen tulee selvittää sovintomahdollisuutta velkojiansa kanssa ennen velkajärjestelyn hakemista. Velallinen ei myöskään saa vaikeuttaa velkajärjestelyä esimerkiksi laiminlyömällä tietojenantovelvollisuuttaan tai antamalla vääriä tai harhaanjohtavia tietoja. (Velkajärjestelylaki 10 §.)

Sovintomahdollisuuden selvittämättä jättäminen, väärien tai harhaanjohtavien tietojen antaminen tai muiden velallisen velvollisuuksien laiminlyöminen voi johtaa siihen, että velkajärjestelyn myöntämiselle katsotaan olevan esteperuste (Koskelo & Lehtimäki 1997, 90).

6.8 Maksuohjelman noudattamatta jättäminen

Velkajärjestely saatetaan jättää myöntämättä, jos on perusteltu syy olettaa, että velallinen ei tule noudattamaan hänelle määrättyä maksuohjelmaa (Velkajärjestelylaki 10 §).

Tässä otetaan huomioon esimerkiksi velallisen aikaisempi maksukäyttäytyminen. Velallinen on saattanut tehdä useita maksusuunnitelmia ulosottomiehen kanssa, mutta on ilman hyväksyttävää syytä laiminlyönyt niiden noudattamisen. Tällöin voidaan olettaa aikaisemman maksukäyttäytymisen perusteella, että velallinen ei tule noudattamaan maksuohjelmaa. (Uitto 2010, 82.)

Joskus maksuohjelmaa tarkasteltaessa voidaan havaita, että maksuohjelma on sellainen, ettei velallinen kykene sitä noudattamaan. Velallisella saattaa olla useita velkajärjestelyn piiriin kuulumattomia velkoja, joiden perintätoimet saattavat saada aikaan sen, että velallinen ei kykene todellisuudessa noudattamaan hänelle suunniteltua maksuohjelmaa. (Uitto 2010, 83.)

6.9 Aikaisempi velkajärjestely

Velkajärjestely voidaan myöntää pääsääntöisesti vain kerran eli aikaisemmin myönnetty velkajärjestely voi olla esteenä velkajärjestelyn myöntämiselle (Velkajärjestelylaki 10 §).

Lähtökohta on, että velkajärjestely voidaan myöntää vain yhden kerran. Aikaisemmin hylätty velkajärjestelyhakemus, peruutettu hakemus tai sillensä jäänyt velkajärjestelyhakemus ei muodosta tässä tapauksessa esteperustetta. Esteperuste jo myönnetystä velkajärjestelystä voi tulla kysymykseen silloin, kun velallinen on suorittanut maksuohjelman loppuun sekä silloin, kun maksuohjelma on määrätty raukeamaan. (Uitto 2010, 83 - 84.)

7 Velkajärjestelyn myöntäminen esteestä huolimatta painavien syiden perusteella

Velkajärjestelylakiin on otettu poikkeussääntö, joka mahdollistaa velkajärjestelyyn pääsyn tilanteissa, joissa velkajärjestelyn myöntämiselle on painavat syyt esteen olemassa olosta huolimatta. Säännöksen tarkoituksena on lieventää esteperusteita ja helpottaa velkajärjestelyyn pääsyä joissakin tapauksissa, esimerkiksi 1990-luvulla laman myötä velkaantuneiden velkajärjestelyyn pääsyä. (HE 98/2002, 31.)

Velkajärjestelylain 10 §:ssä oli 31.12.2002 saakka maininta, että velkajärjestely voidaan myöntää esteestä huolimatta, jos siihen on erityisiä vastasyitä. Lainkohtaan ei sisällynyt säännöksiä erityisistä vastasyistä, vaan ne oli jätetty tuomioistuimen harkintaan. Yleensä vastasyyt liittyivät velallisen velanhoitoaluun ja -kykyyn. Erityisiä vastasyitä saattoivat olla esimerkiksi se, että velallinen oli ennen velkajärjestelyä pyrkinyt mahdollisuuksiensa ja tulojensa mukaan maksamaan velkojaan tai että velallinen oli ajoittanut velkajärjestelyn sellaiseen elämäntilanteeseen, että hän pystyi maksamaan veloistaan mahdollisimman suuren määrän. (Koskelo & Lehtimäki 1997, 94-96.)

10 a § lisättiin velkajärjestelylakiin 1.1.2003. Lisäyksen tarkoituksena oli parantaa velallisten mahdollisuuksia päästä velkajärjestelyn piiriin. (Uitto 2010, 85.)

Velkajärjestelylain 10 a §:n mukaan velkajärjestely voidaan myöntää esteestä huolimatta, jos siihen on painavia syitä huomioon ottaen erityisesti velkaantumisesta kulunut aika, velallisen toimet velkojen maksamiseksi ja muut velallisen olosuhteet sekä velkajärjestelyn merkitys velallisen ja velkojien kannalta. Nykyisessä laissa on siis tavallaan eritelty tärkeimmät vastasyyt, joiden perusteella velkajärjestely voidaan myöntää esteestä huolimatta.

Oikeuskäytännössä on usein annettu painoarvoa velkaantumisesta kuluneelle ajalle sekä velallisen toimille velkojensa maksamiseksi. Velkajärjestelyn myöntämiselle esteestä huolimatta on pääsääntöisesti katsottu olevan sitä paremmat edellytykset mitä pidempi aika velkaantumisesta on kulunut. Näissä tapauksissa on lähinnä ollut kyse 1990-luvun laman johdosta velkaantuneiden henkilöiden velkajärjestelystä. (Tammi-Salminen 2007, 99-100.)

Viime kädessä päätösvalta velkajärjestelyn myöntämiselle estetapauksessa on tuomioistuimella. Tuomioistuin asettaa velkajärjestelyä puoltavat seikat ja velkajärjestelyn esteet vastakkain ja ratkaisee kunkin velkajärjestelyasian tapauskohtaisesti. Tavoitteena on saavuttaa kohtuullinen lopputulos sekä velallisen että velkojan kannalta.

7.1 Velkaantumisesta kulunut aika

Velkajärjestely voidaan myöntää painavilla syillä esteestä huolimatta silloin, kun käräjäoikeus katsoo, että velkaantumisesta on kulunut riittävän pitkä aika. Aikaa ei ole määritelty laissa. Velkaantumisesta kulunut aika lasketaan alkaneeksi siitä ajankohdasta, jolloin velallisen velkaantuminen on pääasiassa tapahtunut, ei ajankohdasta, jolloin maksuvaikeudet tai perintätoimet ovat alkaneet. Jos velallisen pääasiallinen velkaantuminen on tapahtunut useita vuosia sitten, voi velkajärjestelyn myöntämiselle olla paremmat edellytykset kuin jos velkaantumisesta olisi kulunut vain pari vuotta. Velkaantumisesta kulunut aika ei yksinomaan riitä takaamaan velkajärjestelyyn pääsyä, vaan asiaa harkitessaan käräjäoikeus ottaa huomioon muun

muassa velallisen maksukäyttäytymisen ja toimenpiteet velkojensa suorittamiseksi. (Uitto 2010, 87-88.)

Korkein oikeus on ratkaisussaan KKO:2011:9 viitannut hallituksen esitykseen (HE 98/2002 vp s. 33). Hallituksen esityksen mukaan on yleensä edellytettävä, että rikosperusteisten velkojen syntymisestä on tullut kulua enemmän aikaa kuin jos kyseessä olisi esimerkiksi kevytmielinen velkaantuminen. Lisäksi velallisen on tullut pitkäaikaisesti osoittaa selvää pyrkimystä velkojensa hoitamiseen.

Kyseisessä oikeustapauksessa A oli velkaantunut pääosin 1990-luvulla päättyneen yritystoiminnan seurauksena. Lisäksi hänet oli vuonna 2005 tuomittu rangaistukseen ja rikosperusteiseen korvausvelvollisuuteen vuosina 1995-1997 yritystoiminnassa tapahtuneiden rikosten johdosta. Yritystoiminnan päättymisen jälkeen A oli hankkinut uuden ammatin. Velkoja oli peritty noin kymmenen vuoden ajan ulosottooperinnässä ja lisäksi A:n perintönä saama omaisuus oli realisoitu velkojen maksamiseksi.

A:n velkajärjestelyhakemus oli hylätty vuonna 2006. A oli hakenut uudelleen velkajärjestelyä vuonna 2008. Tällöin käräjäoikeus ja hovioikeus olivat hylänneet hakemuksen muun muassa sillä perusteella, ettei rikosperusteiseen korvausvelvollisuuteen tuomitsemisesta ollut vielä kulunut kovin pitkää aikaa. Lisäksi velkajärjestelyn myöntäminen tässä tapauksessa olisi ollut vastoin yleisen maksumoraalin ylläpitämistä.

Korkein oikeus kumosi hovioikeuden päätöksen. Korkein oikeus perusteli ratkaisuaan muun muassa sillä, että vaikka rikosperusteinen korvausvelvollisuus oli tuomittu vasta vähän aikaa sitten, olivat rikokset kuitenkin tapahtuneet jo yli kolmelta vuodelta sitten. Lisäksi A oli hankkinut uuden ammatin parantaakseen maksukykyään. Korkein oikeus katsoi, että velkaantumisen kulunut aikaa voitiin tässä tapauksessa pitää velkajärjestelyä puoltavana painavana syynä.

7.2 Velallisen toimet velkojen maksamiseksi ja muut olosuhteet

Tällä tarkoitetaan sitä, että velallisen on täytynyt jollakin tapaa osoittaa pyrkimyksensä hoitaa velkojaan ja huolehtia taloudestaan. Huomioon otetaan velallisen vapaaehtoisesti maksamat suoritukset sekä ulosoton kautta saadut suoritukset. Huomiota kiinnitetään yleensä tosiasialliseen rahakertymään, ei siihen väheneekö velallisen kokonaisvelka vai ei. (Uitto 2010, 89.)

Itä-Suomen hovioikeuden ratkaisussa I-SHO:2010:15 käräjäoikeus oli hylännyt A:n velkajärjestelyhakemuksen katsoen muun muassa, että A:n on tulotasonsa huomioon ottaen täytynyt

ymmärtää, ettei hän kykene maksamaan kulutukseen liittyviä lukuisia velkojaan. Velkaantumisesta oli kulunut suhteellisen lyhyt aika, eikä A ollut pystynyt lyhentämään velkojaan. Oli kuitenkin ollut ilmeistä, että A:n psyykkiset ongelmat olivat osaltaan vaikuttaneet hänen velkaantumiseensa.

Itä-Suomen hovioikeus on ratkaisussaan katsonut, että asiassa oli ollut 10 a §:n mukaisia edellytyksiä myöntää A:lle velkajärjestely esteestä huolimatta. A:n velkaantuminen oli ollut ilmeisen kevytmielistä ja se oli tapahtunut suhteellisen lyhyen ajanjakson aikana. Velkaantumisesta ei ollut kulunut kovin pitkää aikaa. A:n velkaantumisen voidaan osittain katsoa johtuneen hänen psyykkisestä sairastumisestaan. A:ta koskevassa lääkärinlausunnossa oli todettu, että A:n terveyden paranemisen kannalta olisi tärkeää saada velka-asioihin kohtuullinen selviämisuunnitelma. Lääkärinlausunnon perusteella hovioikeus piti todennäköisenä, että A:n maksukyky tulee lähitulevaisuudessakin jatkumaan siinä määrin heikkona, että perinnän tulos jäisi joka tapauksessa vähäiseksi eikä velkajärjestelyn myöntämisellä ole velkojien kannalta suurta merkitystä.

7.3 Velkajärjestelyn merkitys velallisen ja velkojien kannalta

Velkajärjestelyn merkitystä arvioitaessa otetaan huomioon velkajärjestelyn merkitys myös velkojan kannalta eli velkojan saatavan määrä ja merkitys velkojan taloudellisessa asemassa. Myös velkojan aikaisemmin saaman suorituksen määrä otetaan huomioon. Jos velkoja on saanut perittyä suurimman osan saatavastaan tai saanut huomattavan määrän suorituksia esimerkiksi viivästyskorkoina, ei velkajärjestelyn myöntämisellä yleensä katsota olevan suurta merkitystä velkojalle. (Uitto 2010, 91.)

Jos velkojana on yksityishenkilö ja saatavalla on suuri merkitys velkojan toimeentulon kannalta, tätä voidaan pitää esteenä velkajärjestelyn myöntämiselle (Uitto 2010, 92).

Korkein oikeus on ennakkoratkaisussaan KKO:2011:76 arvioinut velkajärjestelylain 10 a §:n mukaisia painavia syitä.

A:n velkajärjestely oli vuonna 2005 käräjäoikeudessa hylätty, koska velkajärjestelylle oli ollut velkajärjestelylain 10 §:n 7 kohdan mukainen este eli A:n katsottiin velkaantuneen ilmeisen kevytmielisesti. A oli tämän jälkeen maksanut velkojaan ulosottoperinnän kautta ja jättänyt vuonna 2009 uuden velkajärjestelyhakemuksen käräjäoikeudelle. Ensimmäisen hakemuksen jättämisen jälkeen A oli velkaantunut lisää. Käräjäoikeus oli hylännyt A:n hakemuksen sillä perusteella, että velkojat olivat saaneet maksuja vain ulosoton kautta eikä A ollut pyrkinyt maksamaan velkojaan vapaaehtoisesti.

Hovioikeus oli jättänyt käräjäoikeuden päätöksen voimaan. Hovioikeus oli katsonut käräjäoikeuden perusteluiden lisäksi, että A:n lisävelkaantuminen oli este velkajärjestelyn myöntämiselle ottaen huomioon uusien velkojen kokonaismäärän ja niiden perusteet.

Korkeimman oikeuden ennakkoratkaisussa oli ollut kysymys siitä, onko asiassa velkajärjestelylain 10 a §:ssä tarkoitettuja painavia syitä velkajärjestelyn myöntämiselle lainvoimaisesti todetusta esteestä huolimatta. Korkein oikeus on ratkaisussaan todennut muun muassa, että A:n velkaantumisesta kulunut aika ei ole niin pitkä, että se puhuisi vahvasti velkajärjestelyn myöntämisen puolesta. Korkeimman oikeuden mukaan oli katsottava riittäväksi, että A oli maksanut velkojaan ulosoton kautta, koska A:n käyttöön jääneet varat olivat olleet välttämättömiä hänen toimeentulonsa turvaamiseksi eikä hän ulosoton suorituksen lisäksi olisi kyennyt lyhentämään vapaaehtoisin suorituksin velkojaan. Suurimman velkojan saatava oli noin 8.700 euroa. Velkajärjestelyä vastustaneiden velkojien suurin yksittäinen saatava oli noin 5.800 euroa. Velallisen palkkatulot olivat noin 2.500 euroa kuukaudessa. Lisäksi A:lla oli kaksi lasta nykyisestä avioliitosta sekä elatusvelvollisuus yhdestä lapsesta. Velallisen puoliso ei ollut hakemusta jätettäessä työssä. Korkein oikeus katsoi, että velkajärjestelyn myöntämisellä oli suuri merkitys velalliselle hänen olosuhteisiinsa nähden, mutta huomioon ottaen velkojien saatavien suuruus, velkajärjestelyn myöntämisellä ei ollut velkojien kannalta erityistä merkitystä. Näillä perusteilla korkein oikeus on kumonnut hovioikeuden päätöksen ja palauttanut asian käräjäoikeuden käsiteltäväksi.

8 Talous- ja velkaneuvonta

Talous- ja velkaneuvojat antavat yksityishenkilöille maksutonta neuvontaa talouden ja velkojen hoidossa. Talous- ja velkaneuvontaa järjestävät ensisijaisesti kunnat tai kaupungit. Suurimmissa kunnissa on yleensä oma talous- ja velkaneuvoja, mutta suurin osa kunnista on järjestänyt talous- ja velkaneuvonnan yhteistyössä alueen muiden kuntien kanssa.

Laki talous- ja velkaneuvonnasta tuli voimaan 1.9.2000 (velkaneuvontalaki). Lain mukaan talous- ja velkaneuvonnasta huolehtivat kunnat ja aluehallintovirasto Kuluttajaviraston alaisina. Ennen lain voimaan tuloa talous- ja velkaneuvontaa tarjosivat erilaiset vapaaehtoisjärjestöt ja seurakunnat.

8.1 Talous- ja velkaneuvojille lähetetty kyselykaavake

Lähetin opinnäytetyön liitteenä olevan kirjallisen kyselylomakkeen yhteensä kuuden eri kaupungin tai kunnan velkaneuvontaan, sekä velkaneuvontasihteereille että talous- ja velkaneuvojille. Kyselyn tarkoituksena oli lisätiedon saaminen velkaneuvonnan roolista velkajärjestelyasioissa, velkajärjestelyasioiden määrästä sekä siitä, millaisia kokemuksia talous- ja velka-

neuvojilla on velkajärjestelyn esteperusteista ja velkajärjestelyn myöntämisestä esteestä huolimatta.

Vastausprosentti jäi alhaiseksi, sillä vain kahden paikkakunnan talous- ja velkaneuvojat vastasivat kyselyyn. Alhaiseen vastausprosenttiin saattoivat olla syynä lyhyt vastausaika (viikko) sekä talous- ja velkaneuvojien kiireinen työtilanne. Koska vastauksia saapui niin vähän, tulosten selittäminen onnistuu helpoiten kirjallisesti.

Vastauksista ilmeni, että talous- ja velkaneuvonnassa hoidettavien velkajärjestelyasioiden määrä on kasvanut kahden viime vuoden aikana. Talous- ja velkaneuvonnan asiakkaat tulevat yleensä kysymään yleisesti neuvoa velka-asioissa, ja harvemmin asiakas tulee selkeästi hakemaan apua velkajärjestelyn hakemiseen. Valtaosa talous- ja velkaneuvonnan hoitamista asioista on kuitenkin velkajärjestelyasioita. Velkajärjestelyn hakeminen on kuitenkin viimeinen keino, sillä ensin talous- ja velkaneuvonnassa selvitetään mahdollisuutta vapaaehtoiseen ratkaisuun tai mahdollisuutta Takuu-Säätiön takaukseen.

Yleisimpinä esteinä sille, ettei asiakas voi hakea velkajärjestelyä, ovat talous- ja velkaneuvojien mukaan aikaisemmin myönnetty velkajärjestely, ns. kevytmielinen velkaantuminen, tuore kulutusluottovelkaantuminen tai velkajärjestelylain 9 a §:n mukainen väliaikainen syy. Joskus myös omistusasunnon menettämisen pelko on esteenä velkajärjestelyn hakemiselle.

Talous- ja velkaneuvojien mukaan yleisimmät velkajärjestelylain 10 a §:n mukaiset painavat syyt, joiden perusteella haetaan velkajärjestelyä mahdollisesta esteestä huolimatta, ovat velkaantumisen kulunut aika, velallisen olosuhteet ja velkajärjestelyn merkitys velallisen tai velkojan kannalta. Usein painavia syitä on useampia.

9 Yhteenveto

Velkajärjestelyllä on suuri yhteiskunnallinen merkitys, sillä se on ainoa tapa, jolla ylivelkaantunut yksityishenkilö voi selviytyä veloistaan. Velkajärjestelyn merkitys on täten suuri erityisesti 1990-luvun laman aikana velkaantuneille henkilöille.

Päästäkseen velkajärjestelyyn yksityishenkilön tulee täyttää velkajärjestelylain 9 §:ssä mainitut edellytykset. Velkajärjestelylain 9 a §:n mukaan velkajärjestelyyn ei ole kuitenkaan mahdollista päästä, jos velkojen maksun esteenä on väliaikaisena pidettävä syy. Lisäksi velkajärjestelylain 10 §:ssä on lueteltu ne esteperusteet, jotka estävät velkajärjestelyn myöntämisen. Esteperusteet eivät kuitenkaan ole täysin ehdottomia, sillä esteperusteen olemassa olosta huolimatta velkajärjestely voidaan kuitenkin myöntää, jos siihen on olemassa velkajärjestelylain 10 a §:n mukaisia painavia syitä. Kaikkien 10 a §:n mukaisten perusteiden ei kuitenkaan

tarvitse täyttyä, sillä velkajärjestelyn myöntämiseksi esteestä huolimatta riittää, jos jokin yksittäinen peruste riittävän vahvasti puoltaa velkajärjestelyn myöntämistä.

Olen tässä opinnäytetyössä käynyt läpi velkajärjestelyyn tarvittavia edellytyksiä, esteperusteita sekä painavia syitä.

Velkajärjestelylain mukaiset edellytykset velkajärjestelyyn pääsemiseksi korostavat velalliseen ja hänen toimintaansa liittyviä edellytyksiä eli maksukyvyttömyyttä ja velkojen määrää suhteessa velallisen maksukykyyn. Velkajärjestelylain 10 §:n mukaiset esteet taas edustavat enemmänkin yleisen maksumoraalin ylläpitämistä sekä velkojan etua.

Laissa tai oikeustapauksissa ei ole yksiselitteisesti annettu ohjeita siitä, miten velkajärjestelylain 10 a §:ää tulee tulkita painavien syiden osalta. Oikeustapauksissa on kuitenkin painotettu muun muassa velkaantumisesta kulunutta aikaa ja velallisen omaa toimintaa velkojen maksamiseksi. Kokonaisuarkinta on näin jätetty tuomioistuimille, joiden tulee ratkaisuisaan pyrkiä kohtuulliseen lopputulokseen sekä velallisen että velkojien kannalta.

Talous- ja velkaneuvojien mukaan velkajärjestelyhakemukset, joissa velkajärjestelyä on haettu painavilla syillä esteperusteesta huolimatta, eivät ole viime vuosina menestyneet kovin hyvin käräjäoikeuksissa. Tästä voitaneen vetää se johtopäätös, että velkajärjestelylain 10 a §:n mukaiset painavat syyt tulevat todennäköisimmin kysymykseen ns. 1990-luvulla lamavelkaantuneiden henkilöiden hakemusten kohdalla, jolloin muun muassa velkaantumisesta on kulunut riittävän pitkä aika. Lisäksi voidaan päätellä, että painavan syyn on oltava riittävän vahva, jotta tuomioistuin voi myöntää velkajärjestelyn esteperusteesta huolimatta.

Lähteet

Kirjalliset lähteet

Koskelo, P. & Lehtimäki, L. 1997. Yksityishenkilön velkajärjestely. Helsinki: Lakimiesliiton kustannus.

Koulu, R. & Lindfors, H. 2010. Maksukyvyttömyyden oikeudelliset ulottuvuudet. Helsinki: Helsingin yliopiston oikeustieteellinen tiedekunta.

Lindström, J. 2011. Luotonvalvonta ja saatavien perintä.3. uudistettu painos. Helsinki: Talentum.

Uitto, T. 2010. Velkajärjestely. Helsinki: Kiinteistöalan Kustannus.

Artikkelit

Tammi-Salminen, E. 2007. Yleinen maksumoraali ja velkajärjestelyn myöntäminen - velkajärjestelylain 10 a §:n painavat syyt KKO:n käytännössä. Lakimies 2007/1, 96 -132.

Sähköiset lähteet

Kuluttajavirasto 2010. Tietoa velkojen järjestelystä ja velkajärjestelystä. Viitattu 1.2.2011. http://www.kuluttajavirasto.fi/File/9d0cf6db-d357-4465-a7ad-aec265b2e104/7_Tietoa_velkojen_jarjestelysta_ja_velkajarjestelysta.pdf

Kuluttajaviraston julkaisusarja 1/2010. Hellesuo, Sanna: Talous- ja velkaneuvonta, raportti vuodelta 2009. Viitattu 28.10.2011. <http://www.kuluttajavirasto.fi/File/87972bde-cde7-4ca6-aa87-43d08204a5dd/1009+Talous-+ja+velkaneuvonta.pdf>

Suomen virallinen tilasto (SVT): Velkajärjestelyt. ISSN=1798-5803. 4. vuosineljännes 2009. Helsinki: Tilastokeskus
Viitattu: 28.11.2011. http://www.stat.fi/til/velj/2009/04/velj_2009_04_2010-02-15_tie_001_fi.html

Suomen virallinen tilasto (SVT): Velkajärjestelyt. ISSN=1798-5803. 4. vuosineljännes 2010. Helsinki: Tilastokeskus
Viitattu: 28.11.2011. http://www.stat.fi/til/velj/2010/04/velj_2010_04_2011-02-15_tie_001_fi.html

Suomen virallinen tilasto (SVT): Velkajärjestelyt. ISSN=1798-5803. 3. vuosineljännes 2011. Helsinki: Tilastokeskus
Viitattu 28.11.2011. http://www.stat.fi/til/velj/2011/03/velj_2011_03_2011-11-15_tie_001_fi.html

Oikeustapaukset

Itä-Suomen hovioikeuden ratkaisu I-SHO:2010:15

Korkeimman oikeuden ratkaisu KKO:1999:16

Korkeimman oikeuden ratkaisu KKO 2985/2006

Korkeimman oikeuden ratkaisu KKO 2986/2006

Korkeimman oikeuden ratkaisu KKO:2006:34

Korkeimman oikeuden ratkaisu KKO:2011:9

Korkeimman oikeuden ratkaisu KKO:2011:76

Vaasan hovioikeuden ratkaisu 2.9.1994 1442.

Julkaisemattomat lähteet

Hyvinkään ja Riihimäen käräjäoikeuksien velkajärjestelyasioiden työryhmän loppuraportti
15.5.2009

Meroma, R., Niskanen A., Roiha T. & Virtanen M. Pirkanmaan käräjäoikeuden velkajärjestelyn
käsikirja

Liite 1. Kyselylomake

1. Kuinka paljon yhteydenottoja asiakkailta tulee vuodessa koskien velkajärjestelyn hakemista (verrattuna muihin velkaneuvonnan asioihin)?

2. Onko velkajärjestelyasioiden määrä pienentynyt / kasvanut viimeisen kahden vuoden aikana?

3. Kuinka suuri osa velkajärjestelyasioista pystytään sopimaan velkojien kanssa ilman velkajärjestelyn hakemista käräjäoikeudelta?

4. Mitkä ovat yleisimmät perusteet / esteet joiden vuoksi velkajärjestelyhakemusta ei toimiteta käräjäoikeudelle?

5. Mitkä ovat yleisimmät velkajärjestelylain 10 a §:n mukaiset painavat syyt, joiden nojalla velkajärjestelyä haetaan käräjäoikeudelta (velkajärjestelylain 10 §:n mukaisesta esteestä huolimatta)?

- 5a. Onko tiedossa kuinka hyvin hakemukset ovat näissä tapauksissa yleensä menestyneet käräjäoikeudessa?